Muistio

8.9.2020

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Asia: O 48/2020 vp Puolustusministeriön raportti puolustustarvikkeiden viennistä 2019

SaferGlobe on riippumaton rauhan ja turvallisuuden ajatushautomo. Julkaisemme Suomen asevalvontaraporttia osoitteessa www.armscontrol.saferglobe.fi. Raportista löytyvät muun muassa tiedot sotatuotteiden eli puolustustarvikkeiden ja siviiliaseiden viennistä vuosilta 2002–2018. Tiedot vuoden 2019 aseviennistä päivitetään sivustolle syyskuun aikana.

Aseviennin raportoinnin läpinäkyvyyttä voi parantaa

Puolustusministeriön kokoama raportti sisältää runsaasti tietoa Suomen puolustustarvikeviennistä. Puolustusministeriön siirryttyä vuonna 2017 vientilupien käsittelyssä sähköiseen järjestelmään, tiedot luvista ovat olleet saatavilla ministeriöstä huomattavasti helpommin tarkasteltavassa muodossa. Puolustusministeriön sekä muiden asevientiä käsittelevien viranomaisten tietojen läpinäkyvyyttä voi entisestään kehittää.

1) Puolustusministeriön raportista ei ilmene tietoja kielteisistä vientilupapäätöksistä. Esimerkiksi Saksa ja Ruotsi raportoivat kansallisissa raporteissaan myös kielteiset vientilupapäätökset. Suomessa tiedot kielteisistä päätöksistä ovat saatavilla puolustusministeriöstä tietopyynnöllä, mutta tietopyynnölläkään ei saa tietoa epäämisen perusteista. Saksan raportissa tieto epäämisten syistä on suoraan esitetty.

2) Tietoja ennakkolausunnoista on ollut saatavilla satunnaisesti. Ennen varsinaista vientilupahakemusta yritys voi kysyä ennakkolausuntoa vientiluvasta. Vuoden 2019 raportti sisälsi ensimmäistä kertaa tiedot kielteisten ja myönteisten ennakkolausuntojen määristä. Muutos on positiivinen ja SaferGlobe toivoo, että tieto sisältyy raporttiin myös tulevina vuosina. Puolustusministeri ja virkamiehet ovat aiemmin kertoneet satunnaisesti julkisuudessa tietoja myös ennakkolausuntojen kohdistumisesta tuoteluokittain sekä maantieteellisesti. Näiden tietojen sisällyttäminen raporttiin parantaisi yhä läpinäkyvyyttä.

3) Ulkoministeriön antamat ulko- ja turvallisuuspoliittiset lausunnot puolustustarvikkeiden vientiluvista ovat salaisia, vaikka ne vuoteen 1990 asti olivat julkisia. Mikäli lausuntoja ei arkaluonteisuuden vuoksi voi julkaista heti, olisi perusteltua julkaista ne takautuvasti.

4) Aseviennin kokonaiskuvan hahmottamiseksi eri vastuuviranomaisten tiedot pitäisi koota yhteen. Kokonaisuutena puolustustarvikeviennistä on saatavilla tietoja verraten hyvin. Siviilikäyttöön, kuten metsästykseen ja ampumaurheiluun, vietyjen aseiden läpinäkyvyyteen liittyy huomattavia haasteita. Siviiliaseiden vastuuviranomaisena toimiva poliisihallitus ei ole pystynyt toimittamaan tilastoa siviiliaseiden vientiluvista, kun SaferGlobe on sitä tietopyynnöllä kysynyt. Poliisihallitus on arvioinut SaferGlobelle, että tilaston kokoamisen mahdollistava asetietojärjestelmä saadaan käyttöön ehkä vuonna 2024. Tilanteesta tekee erityisen ongelmallisen se, että Suomesta viedään siviiliaseina patruunoita ja pienaseita myös asevoimille ja turvallisuusviranomaisille.[1] Ulkoministeriö puolestaan vastaa vientilupien myöntämisestä kaksikäyttötuotteille eli tuotteille, jotka soveltuvat sekä siviili- että sotilaskäyttöön.

[1] Kytömäki, E. & J. Pykälä (2013). Mitä viedään ja kenelle – selvitys asevientivalvontajärjestelmän nykytilasta. *Taustapaperi* V, SaferGlobe Finland. Saatavilla: https://saferglobe.fi/wp-content/uploads/2013/09/TP5_web.pdf

Suomen kokonaisasevienti on viime vuosina ollut noin 200 miljoonaa euroa vuodessa

Vuonna 2019 suomalaiset yritykset veivät puolustustarvikkeita 113 miljoonalla eurolla ja siviiliaseita 84 miljoonalla eurolla. Sekä puolustustarvikkeiden että siviiliaseiden vienti vuonna 2019 ylittävät vuodesta 2002 alkavan tilaston keskiarvot. Viennin arvo voi vaihdella runsaasti peräkkäisinä vuosina johtuen erityisesti panssariajoneuvojen suurista yksittäisistä kaupoista.

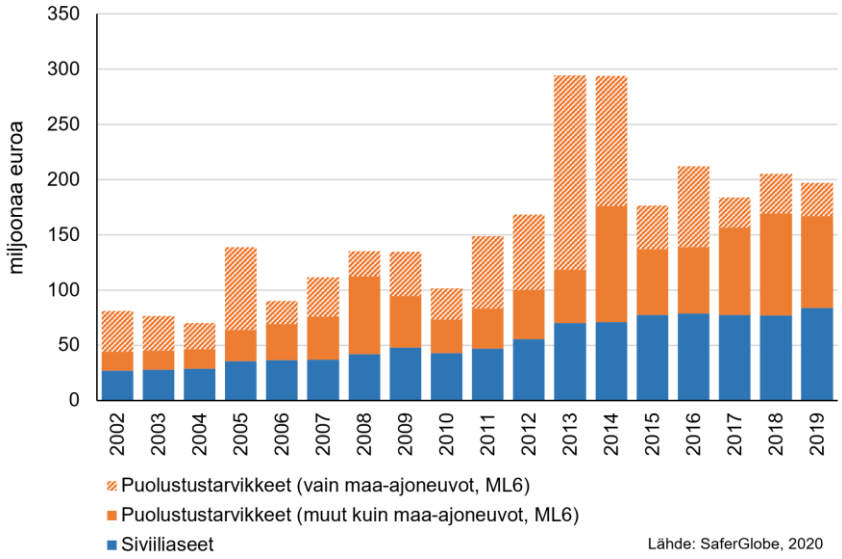

Kuvaaja 1. Suomen siviiliase- ja puolustustarvikevienti euromääräisesti 2002–2019

Vuosina 2014–2018 Suomen aseviennistä merkittävä osuus suuntautui Lähi-itään. Vuonna 2019 Eurooppa ja Pohjois-Amerikka olivat selkeästi keskeisimmät vientialueet.

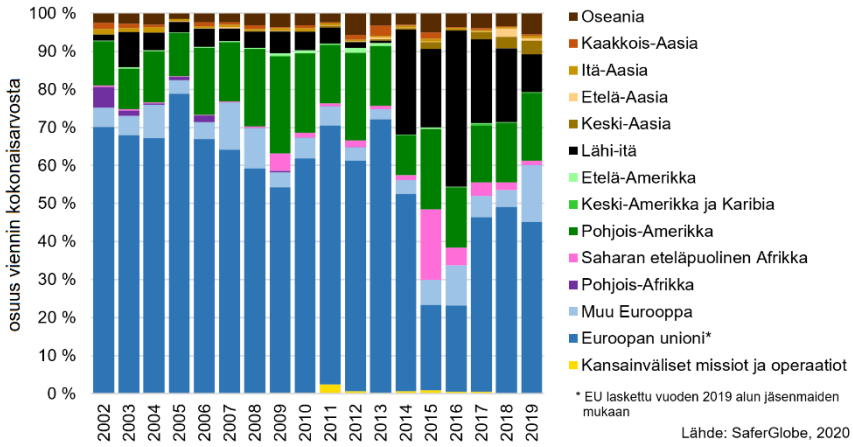

Kuvaaja 2. Suomen siviiliase- ja puolustustarvikevienti kohdealueittain 2002–2019

Suomi vie aseita edelleen maihin, joiden ihmisoikeustilanne on heikko

Rinteen ja Marinin hallitusten asevientipolitiikkaa ei voi arvioida vuotta 2019 tarkastelevan puolustusministeriön raportin perusteella, sillä raportti kattaa myös osan Sipilän hallituksen toimikautta. SaferGlobe on saanut tietopyynnöllä puolustusministeriöltä tiedot vuonna 2019 myönnetyistä puolustustarvikkeiden vientiluvista. Näistä tiedoista käy ilmi, että 6.6.2019 jälkeen, eli Rinteen ja Marinin hallitusten toimikausilla, Suomi on myöntänyt tarkkuuskivääreille vientilupia Algeriaan, Kazakstaniin, Omaniin ja Uzbekistaniin. Edellä olevissa maissa ihmisoikeuksien toteutumisessa on huomattavia puutteita.

Vuoden 2019 kesäkuun 6. päivän jälkeen Suomi on myöntänyt puolustustarvikkeiden vientilupia myös Ukrainaan, Intiaan ja Egyptiin. Ukrainan Donbassissa on käynnissä aseellinen konflikti. Intiassa ja Egyptissä on molemmissa kuollut yli 1000 henkeä aseellisissa

väkivaltaisuuksissa vuosina 2018–2019. Intiassa eniten kuolonuhreja on aiheuttanut Kashmirin alueen konflikti, Egyptissä hallituksen ja islamistien väliset taistelut Siinailla.

Sipilän hallitus päätti loppuvuodesta 2018 lopettaa asevientilupien myöntämisen Jemenin sotaan osallistuviin Saudi-Arabiaan ja Arabiemiirikuntiin. Päätös tuli yli kolme vuotta sen jälkeen, kun YK oli katsonut Saudi-Arabian johtaman liittouman toimet Jemenissä kansainvälisen oikeuden vastaisiksi. Lokakuussa 2019 Rinteen hallitus päätti lopettaa vientilupien myöntämiseen Turkkiin samana päivänä, kun Turkki oli hyökännyt Syyriaan. Ero päätösten pikaisuudessa on huomattava, vaikka siihen vaikuttivat oletettavasti monet tekijät.

Saatavilla olevien tietojen perusteella SaferGloben on haastavaa arvioida, miten Rinteen ja Marinin hallitusten asevientilinja suhteutuu aiempien hallitusten asevientilinjoihin. Ajan kuluessa tietoa vientilupapäätöksistä saadaan lisää ja käsitys nykyisen hallituksen linjasta tarkentuu.